

“Həyat”ın zühur etməsi

1905-ci ilin 7 iyununda Azərbaycan jurnalistika tarixində “ən mötəbər qəzet”in ilk sayı işıq üzü görüb

“Bütün türk dünyasının mücahidi” adlandırılan Əli bəy Hüseynzadə yazırdı ki, “Əkinçi” cəmiyyətin bir gözüdürsə, “Həyat” qəzeti onun ikinci gözüdür. Bu göz hələ işıqlı dünyaya açılmamış, onu kor etmək üçün çar hökuməti dəridən-qabıqdan çıxdı. Senzura ən çirkin əməllərinə belə, əl atmaqdan çəkinmədi.

Amma artıq ox yaydan çıxmışdı. 7 iyun 1905-ci ildə “Həyat” zühur etdi. Gəlişi ilə Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitinə nur gətirən “Həyat” tezliklə demokratik milli ruhlu ziyalıların qərargahına çevrildi və sözün əsl mənasında türk ictimai fikrinə və milli kimlik anlayışına yeni bir həyat gətirdi. “Baş məqsədimiz - cəmiyyəti kamillik dövrünə aparacaq cismani və ruhani inkişafa xidmət etməkdir” deyə yola çıxdılar “Həyat”çılar və buna nail də oldular.

Millətin “tərəqqi və təkamül əleyhinə ortaya çıxan hər cür mənə və müşkülünə qarşı qələmi, sözü ilə mübarizə aparacağını və edən “Həyat” ictimai varlığı ayna kimi əks etdirdi. Bunu dövrün aydınları çox böyük şadyanalılıqla qarşıladılar. “Millətin çırağı” adlandırılan, Rusiya müsəlmanlarının məktəb, mətbuat, mədəni həyatında, tənqidi tərzində dəyişiklik, dönüş yaratmış İsmayıl bəy Qasıralı sevinclə yazırdı: “Həyat”ın zühuru üçün 15-20 ildən bəri dua etdim. 20 illik həsrətimə “Həyat”la son qoyuldu”. “Ümmətdən millətə doğru” deyərək bütün həyatını xalqının xoş rifahına həsr edən görkəmli publisist Firidun bəy Köçərli “Həyat”ı “Azərbaycan

qəzetlərinin ən mötəbəri” adlandıraraq, gəlişini sevinclə qarşıladı.

“Millət atası” kimi uca ada layiq olan, soydaşlarının tərəqqisi, firavanlığı üçün sərvətini geninə-boluna xərcləyən və ən əsası, Azərbaycan maarifçilər hərəkatına ürəklə kömək əli uzadan Hacı Zeynalabdin Tağıyev 1905-ci ilin yaz aylarında evində böyük bir ziyafət təşkil etdi. Bu zi-

yafətə Azərbaycanın qeyrətli və cəsarətli oğulları ilə yanaşı, Qafqaza yeni təyin edilmiş canişin qraf Vorontsov-Daşkovu da dəvət etdi. Hacının səxavəti nəticəsində bu məclisdə “Həyat”ın zühuruna yol açıldı və nəhayət aprel ayının 22-də türk dilində çıxacaq gündəlik qəzetin nəşrinə icazə verildiyi hökumət orqanları tərəfin-

dən açıqlandı. Peterburq səfərindən döndən Əlimərdan bəy Topçubaşov “Həyat”ın taleyini iki böyük qələm və tənqidi sahibinə - Əli bəy Hüseynzadə və Əhməd bəy Ağaoğluna tapşırırdı. Məhz onların rəhbərliyi ilə Azərbaycanın gənc yazarları “Həyat”da jurnalistika və publisistika məktəbi keçərək demokratik jurnalistikanın gözəl nümunələrini yaratdılar. Bununla da onlar

mətbuatımızın “banisi və piri” adlandırılan H.Zərdabinin “Hər bir vilayətin qəzeti gerek o vilayətin aynası olsun” amalına sadıq qaldılar. Beləliklə, “Həyat” Azərbaycan jurnalistikasının, publisistikasının “yükünü daşıyan”, adları mətbuat tariximizə qızıl hərflərlə yazılan qələm, kamal sahiblərini yetişdirdi. Azərbaycan aydınlığının tribunası olan “Həyat” qəzeti milli kimlik və milli birlik amalının təbliğatçısı, müdafiəçisi oldu. Bunu bilmək çox vacibdir, milli dövlətimizin ilk təməl daşlarını qoyanların böyük əksəriyyəti “Həyat”da yetişdi. Sözləri və qələmləri ilə mübarizə aparacaq bu amal, kamal sahiblərinin xalqımız, tariximiz və milli varlığımız qarşısında haqq-sayı hədsiz dərəcədə böyükdür.

“Əkinçi”dən sonra bir daha Azərbaycanda milli mətbuata qadağa qoyanlar unudurdular ki, bu xalqın, ruhuna, canına, qanına Vətən, millət sevgisi hopmuş qeyrətli oğulları var. Onlar illərin inam və inancına söykənərək öz milli mövcudiyətini qoruyub saxlaya bilmişlər. Odur ki, senzuranın ən ağır işğencələri belə onları yolundan döndərə bilmədilər. Azərbaycan mətbuatı tarixində “daha möhtəşəm mətbuat orqanı” adlandırılan “Həyat” başda Əli bəy və Əh-

Qəranfil Dünyaminqızı
Əməkdar jurnalist

məd bəy olmaqla müstəqil dövlət, azad informasiyalı vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunu ön plana çıxardaraq Azərbaycanda milli intibah, siyasi oyanış, müstəqillik və istiqlal yolunda qələmlərini süngüyə çevirdilər. Məhz buna görə 20-ci yüzilliyin birinci on illiyində Azərbaycanda həm milli mətbuatın, siyasi publisistika və jurnalistikanın fəadailəri həm də, “milli istiqlal hərəkatının öndərləri yetişdi.

Sonda, yadıma ilk addımlarını “Həyat” qəzetində atan, sonra nəinki dövrünün, hətta bu günümüzün də istedadlı qələm sahibi olan, XX əsr Azərbaycan ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni və mətbuə həyatında silinməz iz qoyan Üzeyir Hacıbəylinin bu sözləri düşdü: “Hürriyyəti-kəlamın, yaxud azadi-mətbuatın ümum xalq üçün nəfi bundan ibarətdir ki, bunların sayəsində ümum əhalinin və ya məlum bir camaatın mübtəla olduğu dərəcə şərh edib müalicəsi üçün tədbirlər axtarmaq mümkündür”. “Həyat” da bu mümkünlüyü adına layiq həyata keçirdi (həbslərə, sürgünlərə, təqiblərə, bir sözlə senzuranın hər cür alçaqlığa əl atmasına baxmayaraq). Ruhunuz şad olsun “Həyat”çılar. Bizə miras qoyduğunuz böyük milli məfkurə indi də yaşayır. Jurnalistikamızın və publisistikamızın ən gözəl nümunələrini yaradan “Həyat”çılar, nə qədər Azərbaycan xalqı var, Sizi qəlblərdə mənən və ruhan yaşadacaq!